

ISPARTA EKONOMİSİNİN
ALTIN YILLARINDAN
KATMA DEĞER ÇAĞINA
YOLCULUĞU

(1970–2025)

Fikir Isparta

Hazırlayan Atila Kurtul

İÇİNDEKİLER

1. ÖNSÖZ

2. GİRİŞ: Anadolu'dan Dünyaya Açılan Bir İhracat Hikâyesi

- 1970–1972 Döneminde Isparta Ekonomisinin Genel Görünümü
- İktisat Tarihi Açısından "Altın Yıllar" Kavramı

3. BÖLÜM 1: Demografik Arka Plan

- 3.1. 1970–1972 Döneminde Türkiye ve Isparta'nın Nüfus Yapısı
- 3.2. Nüfus Payı ile İhracat Gücü Arasındaki İstisnai İlişki

4. BÖLÜM 2: Kurumsal Kaynaklar ve İstatistiksel Veriler

- 4.1. Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) Verilerinde "Altın Yıllar"
- 4.2. 1973 Isparta İl Yıllığı Kayıtları ve Yerel Üretim Kapasitesi
- 4.3. Isparta Ticaret ve Sanayi Odası (ITSO) Arşiv Belgeleri
- 4.4. Akademik Perspektif: Süleyman Demirel Üniversitesi (SDÜ) Araştırmaları

5. BÖLÜM 3: Sektörel Analiz – İhracatın Lokomotifleri

- 5.1. **Isparta El Halıcılığı: "Döviz Fabrikası"**
 - Üretim Kapasitesi, Tezgâh Sayısı ve İstihdam
 - 1970 Devalüasyonunun (10 Ağustos Kararları) İhracata Etkisi
- 5.2. **Gülyağı: "Sıvı Altın"**
 - Dünya Pazarındaki Tekel Gücü ve Küresel Tedarik Zinciri
 - Yıllara Göre Üretim Miktarı ve Döviz Getirisi

6. BÖLÜM 4: Türkiye Ekonomisi İçinde Isparta'nın Stratejik Yeri

- 6.1. İhracatın Sektörel Dağılımı ve Yüzdesel Paylar
- 6.2. Türkiye ve Isparta İhracat Artış Oranlarının Karşılaştırılması
- 6.3. "Küçük İl, Büyük Etki": Milli Gelire Sağlanan Olağanüstü Katkı

7. BÖLÜM 5: Altın Çağ'ın Yapısal Analizi ve Dönüşüm Süreci

- 7.1. Dönemin Güçlü ve Kırılgan Yanları
- 7.2. Altın Çağ Sonrası Duraklama ve Gerileme Nedenleri
- 7.3. Gaziantep Örneği ve Makine Halıcılığına Geçişte Yaşanan Sorunlar

8. BÖLÜM 6: 1980'den 2025'e Ekonomik Evrim

- 8.1. 1980–1990: Geleneksellikten Arayış Dönemine Geçiş
- 8.2. 1990–2000: Yapısal Dönüşüm ve Üniversite Etkisi
- 8.3. 2000 ve Sonrası: Nitelik, Marka ve Teknoloji Çağı

9. BÖLÜM 7: Gelecek Vizyonu ve Stratejik Öneriler

- 9.1. Tarım, Sanayi ve Turizmde Yeni Yol Haritası
- 9.2. Teşvik Politikaları ve 2025 Sıçrama Eşığı
- 9.3. Katma Değer, Markalaşma ve Lojistik Merkez Hedefleri

10. SONUÇ: Altın Çağ'dan Stratejik Geleceğe

11. KAYNAKÇA

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Anadolu'nun içlerinde yer alan bir kentin, sınırlı nüfusuna ve yüzölçümüne rağmen, belirli bir tarihsel dönemde nasıl ulusal ölçekte stratejik bir ekonomik aktöre dönüştüğünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. 1970–1972 yılları arasında Isparta'nın Türkiye ihracatı içindeki olağanüstü payı; yalnızca sayısal bir başarı değil, aynı zamanda yerel üretim gücünün, uzmanlaşmanın ve emek yoğun modellerin dış ticarete nasıl belirleyici olabildiğinin çarpıcı bir örneğidir.

Bu çalışmada, Isparta'nın söz konusu “Altın Yıllar”ı; nüfus verileri, resmî istatistikler, il yıllıkları, oda kayıtları ve akademik çalışmalar ışığında ele alınmış; halıcılık ve gülyağı üretimi ekseninde şekillenen ihracat başarısının arka planı çok boyutlu biçimde incelenmiştir. Çalışma, yalnızca geçmişin bir dökümünü sunmakla yetinmemekte; aynı zamanda bu tarihsel deneyimin, günümüz bölgesel kalkınma politikaları açısından ne tür dersler barındırdığını da tartışmaya açmaktadır.

Isparta'nın 1970'lerde ulaştığı ihracat oranları, günümüz koşullarında dahi istisnai niteliktedir. Nüfus ağırlığının yaklaşık on katı bir ihracat payına ulaşabilmiş olması, kentin halı ve gülyağı gibi yüksek katma değerli ürünlerde kurduğu uzmanlaşmanın ve küresel pazarlara entegrasyonunun doğrudan sonucudur. Bu yönüyle eser, yalnızca yerel bir iktisat tarihi çalışması değil; Anadolu kentlerinin potansiyelini anlamaya yönelik daha geniş bir çerçevenin parçasıdır.

Çalışmanın son bölümlerinde, Isparta'nın 1980 sonrası yaşadığı yapısal dönüşüm, kaçırılan fırsatlar ve güncel teşvik politikaları çerçevesinde geleceğe yönelik stratejik öneriler ele alınmıştır. Amaç, “Altın Çağ”ı nostaljik bir hatıra olarak değil; doğru politika, teşvik ve kurumsal mimariyle yeniden üretilebilecek bir kalkınma modeli olarak değerlendirmektir.

Bu eser; iktisat tarihi araştırmacılarına, bölgesel kalkınma çalışanlarına, yerel yöneticilere ve Anadolu ekonomisinin dönüşümünü anlamak isteyen tüm okuyuculara katkı sunması temennisiyle hazırlanmıştır.

YUNUS KARABULUT

Fikir Isparta

Anadolu'dan Dünyaya Açılan Bir İhracat Hikâyesi

Isparta'nın İhracatta Altın Yılları (1970–1972)

Giriş

Bölgesel kalkınma alanındaki kaynaklarda, bazı kentlerin belirli dönemlerde sahip oldukları uzmanlaşma kapasitesi sayesinde ulusal ekonomide olağanüstü roller üstlendikleri görülebilir. Türkiye’de bu durumun en dikkat çekici örneklerinden biri, 1970–1972 yılları arasında Isparta’da yaşanmıştır. Bu dönemde Isparta, yalnızca tarımsal üretim yapan bir Anadolu kenti olmaktan çıkarak Türkiye ihracatının önemli bir bölümünü taşıyan stratejik bir merkeze dönüşmüş; bu yıllar kentin ekonomik tarihinde “**altın yıllar**” olarak nitelendirilebilir. Çünkü; 1972 yılı itibarıyla Türkiye’nin toplam ihracatı yaklaşık 10,5 milyar TL iken, Isparta’nın ihracatı 1 milyar TL sınırını aşmıştır. Bu büyüklük, Türkiye ihracatının yaklaşık %10’unun tek başına Isparta’dan sağlandığını göstermektedir.

1970–1972 dönemi boyunca **Isparta ili nüfusu Türkiye nüfusunun yaklaşık %0,8 ila %0,9’u** kadardır. Nüfus ve yüzölçümü bakımından sınırlı bir ilin böylesi bir paya ulaşması, iktisat tarihi açısından istisnai/kuraldışı bir başarıdır.

Bu dönemde Isparta'nın Türkiye'nin toplam ihracatı içindeki payı, ilin yüzölçümü ve nüfusuna kıyasla inanılmaz derecede yüksektir.

Bu konuyu (1970-1971 ve 1972 dönemindeki) Isparta Nüfusu ve Kurumsal Kaynaklarda Türkiye ve Isparta ihracat verilerini de göz önüne alarak kapsamlı rapor halinde incelenmiştir.

1. Anadolu'dan Dünyaya Açılan Bir İhracat Hikâyesi

1970–1972 Döneminde Türkiye ve Isparta'nın Nüfus Yapısı

1970’li yılların başı, Türkiye’de hızlı nüfus artışı ve iç göç dinamiklerinin belirginleştiği bir döneme işaret etmektedir. Bu süreçte Isparta, görece istikrarlı nüfus artışıyla ülke toplam nüfusu içinde yaklaşık %0,85 civarında bir paya sahip olmuştur. Aşağıdaki tablo, 1970–1972 yılları arasında Türkiye ve Isparta nüfusundaki değişimi karşılaştırmalı olarak sunarak, dönemin ekonomik faaliyetleri ve bölgesel kalkınma eğilimlerinin demografik arka planını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Tablo1. Türkiye ve Isparta Nüfusu (1970–1972)

Yıl	Türkiye Nüfusu (yaklaşık)	Isparta Nüfusu	Isparta'nın Türkiye İçindeki Nüfus Payı
1970	35.605.176	300.029	~%0,84
1971 (tahmini)	~35.720.600	~307.000	~%0,86
1972 (tahmini)	~36.587.270	~312.000	~%0,85

Kaynakça: ve Dipnot: Resmi TÜİK sayımları sadece 1970, 1975 gibi her beş yılda bir yapıldığı için 1971 ve 1972 özel nüfus sayımı verileri:1971 ve 1972 için yaklaşık tahmini büyüme trendi üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

Yukarıdaki tabloya göre Türkiye ve Isparta ilinin toplam nüfusu

1970 yılı resmi sayımına göre Türkiye nüfusu 35,6 milyon, Isparta nüfusu ise 300 bin civarındadır. 1971 ve 1972 yıllarında sayım yapılmadığından, Türkiye nüfusunun yaklaşık 35,7–36,6 milyon; Isparta nüfusunun ise 307–315 bin aralığında olduğu kabul edilmektedir.

Bu dönemde Isparta'nın nüfusu, Türkiye toplam nüfusunun yalnızca yaklaşık %0,8–0,9’u düzeyindedir. Başka bir ifadeyle her 1.000 kişiden sadece biri Isparta’da yaşamaktadır. Buna karşın ilin ihracattaki payının %9–10 seviyelerine ulaşması, düşük nüfus ağırlığına rağmen Isparta'nın yüksek üretim ve dış ticaret kapasitesine sahip olduğunu ve o dönem için güçlü bir ekonomik performans sergilediğini göstermektedir.

2. 1970–1972 dönemi Kurumsal Kaynaklarda Isparta ihracat verileri

1970–1972 dönemi, Isparta için “tek kutuplu ihracat büyümesi” olarak tanımlanabilir. Bu yaklaşımın ortak vurgusu şudur: Isparta, Türkiye’nin sınırlı ihracat hacmi içinde iki stratejik

üründe (halı ve gülyağı) neredeyse tekel gücü oluşturmuş ve bu sayede ulusal ihracat içinde olağanüstü bir paya ulaşmıştır. Bu yıllarda Isparta'nın Türkiye ihracatındaki dikkat çekici ağırlığı, dönemin resmî kayıtları ve akademik çalışmalar esas alınarak dört alt başlık altında özetlenebilir.

1.Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE-Dış Ticaret Yıllıkları);

2.1973 Isparta İl Yıllığı;

3.ITSO Arşivleri;

4.SDÜ İktisadi Araştırmaları

2.1. Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) Verilerinde "Altın Yıllar"

O dönemdeki adıyla **Devlet İstatistik Enstitüsü (günümüzde TÜİK)** tarafından yayımlanan **1970, 1971 ve 1972 Dış Ticaret Yıllıkları**, Isparta'nın bu başarısını rakamlarla tescil eder. Bu resmi verilere göre, 1972 yılında **Türkiye'nin toplam ihracatı yaklaşık 885 milyon dolar iken**, Isparta'nın tek başına 1 milyar liranın üzerinde (o günkü kurla yaklaşık 70-80 milyon dolar bandında) bir hacme ulaştığı görülür. Bu durum, Türkiye'nin toplam döviz gelirlerinin yaklaşık **%10'unun** sadece bu ilden geldiğini bilimsel olarak kanıtlar.

2.2. 1973 Isparta İl Yıllığı Kayıtları

Dönemin yerel yönetimleri ve Valilik tarafından hazırlanan **1973 Isparta İl Yıllığı**, bu yüksek oranın "nedenlerini" en ayrıntılı açıklayan birincil kaynaktır. Bu yılda yer alan sanayi ve ticaret dökümlerine göre:

Halıcılık: İldeki 43 binden fazla tezgâhın dökümü verilir. Yıllıkta, Isparta halısının o dönemde bir "dünya markası" olduğu ve Avrupa'ya yapılan ihracatın lokomotif olduğu vurgulanır.

İstihdam: Nüfusun neredeyse tamamının halı üretimine dolaylı veya doğrudan katıldığı, bu "yoğun emek" modelinin ihracat rakamlarını yukarı çektiği belirtilir. 1970–1973 döneminde Isparta, halı ve gülyağına dayalı uzmanlaşma sayesinde Türkiye ihracatının yaklaşık %10'unu üstlenen, yaygın ev tipi üretimle istihdam yaratan ve yıllık 2 milyon m² halı kapasitesine ulaşan stratejik bir ihracat merkezi hâline gelmiştir.

Tablo 2. Isparta Ekonomisi ve İstihdam Yapısı (1970–1972)

Dönem / Konu	Veri Özeti	Ekonomik Etki
1970–1972 İhracat Performansı	Türkiye toplam ihracatı içindeki payı: %8,6 → %9,7	Isparta, özellikle el halıcılığı ihracatı yoluyla Türkiye'nin döviz gelirlerine yüksek oranda katkı sağlamıştır.
1973 İstihdam Yapısı	Halı sektöründe yaklaşık 93.000 kişi	Kentte aktif nüfusun büyük bölümü, ev tipi üretim modeliyle ihracata dayalı üretim sürecine dahil olmuştur.
Üretim Kapasitesi	43.400 el halısı tezgâhı	Yıllık yaklaşık 2 milyon m ² üretim kapasitesiyle Isparta, dünya el halısı pazarında belirleyici merkezlerden biri haline gelmiştir.
Sektörel Dağılım	Halı: %76 – Gül ve gül ürünleri: %16	Ekonomi, iki geleneksel ihraç ürünü etrafında uzmanlaşmış; tarım ve sanayi bütünleşmesi sağlanmıştır.

Kaynakça: Bu tablo; DİE (TÜİK) dış ticaret istatistikleri, 1973 Isparta İl Yıllığı, T.C. Ticaret Bakanlığı tarihsel raporları, Isparta Valiliği kayıtları ile Isparta Ticaret ve Sanayi Odası (ITSO) arşivleri ve 100. Yıl Raporu temel alınarak hazırlanmıştır.

2.3. Isparta Ticaret ve Sanayi Odası (ITSO) Arşivleri

ITSO'nun tarihsel ticaret sicil kayıtları ve oda raporları, o yıllarda Isparta'da kurulan sanayi tesislerinin (Gülbirlik, Isparta Çimento vb.) dış pazarlara açılma hızını belgeler. Bu raporlar, yüksek ihracat oranının sadece hammadde satışı değil, "işlenmiş ürün" (gülyağı ve el halısı)

satışı sayesinde gerçekleştiğini, bunun da birim başına yüksek katma değer yarattığını gösterir.

Özetle; DİE'nin istatistiksel verileri, İl Yıllıklarının üretim dökümleri ve akademik iktisat raporları birleştiğinde; Isparta'nın 1970'lerin başında Türkiye ekonomisinin "döviz deposu" olduğu ve toplam ihracatın onda birini sırtladığı gerçeği ortaya çıkmaktadır (bkz: Tablo-3).

2.4. İktisat Tarihi Araştırmaları ve SDÜ Yayınları

Süleyman Demirel Üniversitesi (SDÜ) İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi tarafından yapılan "**Isparta'nın İktisadi Gelişimi**" üzerine odaklanan akademik makaleler, bu dönemi "tek kutuplu büyüme" olarak tanımlar.

Bu çalışmalarda, oranın yüksek olma nedeni şu iki akademik temele dayandırılır:

2.4.1.Sektörel Tekel: Türkiye'nin o yıllarda sanayi ihracatının zayıf olması ve dövizin büyük oranda tarım/el sanatlarına dayanması. Isparta, "Gülyağı ve Halı" gibi iki stratejik üründe tekel olduğu için ulusal verilerde öne çıkmıştır.

2.4.2.: 4.1970 Devalüasyonunun ve Rekabet Gücü (10 Ağustos Kararları)

10 Ağustos 1970'te Türk Lirası'nın devalüe edilmesiyle:

1 dolar = 9 TL → 15 TL olmuştur.

Bu gelişme Türk ürünlerinin yurt dışı pazarlarında ucuzlamasını sağlayarak ihracatı teşvik etmiştir. Isparta'nın el emeğine dayalı halı ve gül ürünleri bu dönemde küresel pazarda rekabet gücü kazanmıştır.

Isparta'nın: Halı ve Gülyağı Tarımsal işlenmiş ürünleri küresel pazarda ciddi fiyat avantajı yakalamış, bu da ihracat patlamasının temel nedenlerinden biri olmuştur.

Yine 1970 yılından itibaren şehirde sadece tarım ve el sanatları değil; çimento, yem, orman ürünleri işleme, meyve suyu (gıda) ve konfeksiyon fabrikaları da açılmaya başlamıştır. Bu sanayileşme hamlesi, ihraç edilen ürün yelpazesini genişletmiştir. Bu dönem aynı zamanda Isparta'da "**sanayi çeşitliliğinin başlama dönemi**" olarak nitelendirilebilir.

3.1970'li yıllarda Türkiye İhracatında Isparta'nın Yeri

1970'li yılların başında Türkiye, sanayi ağırlıklı bir ihracat yapısına henüz sahip değildi. İhracatın omurgasını tarımsal ürünler ve el emeğine dayalı üretimler oluşturmaktaydı. Bu nedenle belirli ürünlerde uzmanlaşan iller, toplam ihracat içinde bugüne kıyasla çok daha yüksek oranlara ulaşabilmiştir.

1970'li yıllarda Isparta, halı ve gülyağı gibi yüksek katma değerli ürünlerde uzmanlaşarak bu yapının merkezlerinden biri hâline gelmiştir.

3.1. Isparta El Halıcılığı: Altın Çağ Üretim ve İhracat Verileri (1970–1972)

Isparta'nın 1970-1972 yılları arasındaki halıcılık serüveni, bir kentin tek bir ürünle nasıl ulusal bir ekonomi devine dönüştüğünün en somut örneğidir. Aşağıdaki veriler, kentin o dönemki sosyo-ekonomik dokusunu "Döviz Fabrikası" nitelemesiyle özetleyebilir.

Aşağıda, bu bilgileri akademik ve resmi kurum kayıtlarına dayanan bir **kaynakça** ile birlikte özetlenmiştir.

Tablo 3: Isparta El Halıcılığı: Altın Çağ Verileri (1970–1972)

Veri Kalemi	1970	1971	1972	Artış Oranı (%)
Halı İhracat Geliri (TL)	415 milyon	560 milyon	778 milyon	+87,4
Üretim Miktarı (m ²)	≈ 1,2 milyon	≈ 1,6 milyon	> 2,0 milyon	+66,6
Tezgâh Sayısı (adet)	≈ 28.000	≈ 35.000	43.400	+55,0
İstihdam (kişi)	≈ 60.000	≈ 78.000	≈ 93.700	+56,1

Not: Rakamlar dönemin cari fiyatları (Türk Lirası) üzerinden verilmiştir. Tablodaki **Artış Oranı (%)** sütunu, her bir veri kalemi için 1970 → 1972 dönemi karşılaştırması esas alınarak

hesaplanmıştır.

Verilerin Kaynakçası: Bu konuda 4 ana kaynakçadan söz edilebilir:

3.1.1.T.C. Isparta Valiliği, "1973 Isparta İl Yıllığı": (En temel kaynak). Sayfa 150-185 arasındaki "Ticaret ve Sanayi" bölümünde; tezgâh sayıları, mahalle ve köy bazlı üretim kapasiteleri ve ihracat kalemleri kuruşu kuruşuna listelenmiştir.

3.1.2.Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE)- yeni adıyla TÜİK: "Dış Ticaret Yıllık İstatistikleri (1970-1973)" bültenleri. Türkiye geneli halı ihracatında Isparta'nın payı bu bültenlerde %80'in üzerinde gösterilmiştir.

3.1.3.Isparta Ticaret ve Sanayi Odası (ITSO) Arşivleri: 1970'li yıllara ait meclis raporları ve "Ekonomik Durum" bültenleri.

3.1.4.Akademik Çalışmalar: SDÜ Prof. Dr. Bayram Kodaman, "Isparta Tarihi ve Ekonomisi" konulu makaleleri.

Özetle Tablo 3'te yer alan veriler, 1970–1972 döneminin Isparta el halıcılığı

açısından gerçek bir “altın çağ” niteliği taşıdığını açık biçimde ortaya

koymaktadır. Söz konusu üç yıllık süreçte ihracat gelirlerinin yaklaşık %87

oranında artması; üretim, tezgâh sayısı ve istihdamdaki güçlü genişlemeyle paralel bir gelişim göstermiştir. Bu tablo, emek yoğun yerel üretim modelinin kısa sürede uluslararası rekabet gücü kazanabildiğini göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

4.1970–1972 Döneminde Isparta Halısı için “Döviz Fabrikası” ve Gülyağı için “Sıvı Altın” Nitelemesinin Ekonomik Temelleri

1970'li yılların başında Isparta ekonomisi, büyük ölçüde **el halıcılığı ve gülyağı üretimine dayalı ihracat yapısı** ile öne çıkmıştır. Yüksek katma değer üreten bu iki sektör, yoğun istihdam sağlamaları ve düzenli döviz girdisi yaratmaları nedeniyle dönemin resmî raporlarında ve yerel literatürde “**döviz fabrikası**” olarak nitelendirilmiştir.

Bu dönemde özellikle **Gülyağı** için: “**Sıvı Altın**’ın ve **Isparta Halısı** için “**Döviz Fabrikası**” denilmesi aşağıdaki nedenlere dayandırılabilir:

4.1.Halı İhracatında Devalüasyon Etkisi: 10 Ağustos 1970 devalüasyonu ile Dolar/TL kurunun 9,00'dan 15,00'e çıkması, Isparta halısının yurt dışındaki rekabet gücünü bir gecede %60 artırmıştır. Tablodaki 1970'ten 1971'e geçişteki büyük sıçramanın 415 milyondan, 560milyona TL. 'ye gelişinin ana nedeni budur.

4.2.Emek Yoğun Model: 93.700 kişilik istihdam, o dönemde her ailede en az 2-3 kişinin doğrudan tezgâh başında olması demektir. Bu, kente giren dövizin tabana yayılmasını sağlamış ve Isparta'yı Türkiye'nin en yüksek tasarruf mevduatına sahip illerinden biri yapmıştır.

4.3.Pazar Hakimiyeti: Almanya, Fransa ve Benelüks ülkelerinin "Isparta Halısı"nın bir yatırım aracı ve statü sembolü olarak görmesi, talebin 1972'de 2 milyon m²'nin üzerine çıkmasını sağlamıştır.

Kısacası: Isparta bu dönemde nüfusunun ve coğrafyasının çok üzerinde bir ekonomik performans göstermiştir.

1972 yılındaki **778 Milyon TL'lik halı ihracatı**, günümüzün satın alma gücüyle milyarlarca dolarlık bir değere işaret eder. Bu model, sanayileşmeden ziyade "**ev tipi uzmanlaşmış üretim**" modelinin dünyadaki en başarılı örneklerinden biri olarak literatüre geçmiştir.

Bu tarihsel başarının ardından, “1980 sonrası makine halıcılığına geçişte Isparta’nın geri kalmasının temel nedeni; Isparta, el emeğine dayalı gücünü zamanında teknolojiye, sermayeye, ölçüğe ve pazarlamaya dönüştürememiş; buna karşılık Gaziantep gibi kentler erken makineleşip örgütlenerek ihracat pazarını hızla ele geçirmiştir.

5.Gülyağı: “Sıvı Altın’ın” Ekonomik Etkisi

1970-1972 yılları arasında Isparta'nın gülyağı ihracatı, kentin toplam ihracat gelirleri içinde halıcılıktan sonraki en büyük ikinci kalemdir. Bu dönemde gülyağı, birim fiyatının yüksekliği nedeniyle "**Sıvı Altın**" olarak adlandırılmış ve Türkiye'nin en stratejik döviz kaynaklarından biri olmuştur. (Bulgaristan ile birlikte dünya piyasasını kontrol ediyordu).

Isparta, 1970’li yıllarda dünya gülyağı üretiminin yaklaşık %50–60’ını karşılayan merkez konumundadır. 1972 yılında yaklaşık 2,5 ton civarında üretimle 168 milyon TL’ye yaklaşan ihracat geliri sağlanmıştır. Bu yapı, Isparta’yı dünya kozmetik sanayisinin stratejik tedarikçisi hâline getirmiştir.

1973 Isparta İl Yıllığı ve Gülbirlik (Güneykent Gül Tarım Satış Kooperatifleri Birliği) arşiv verilerine göre bu döneme ait gülyağı ihracatı:

Tablo 4. 1970–1972 Döneminde Gülyağı İhracatı (Miktar ve Değer)

Yıl	Tahmini Üretim / İhracat Miktarı (kg)	İhracat Değeri (TL)	İhracat Değeri (ABD Doları – Tahmini)
1970	1.600 – 1.800	85.000.000	≈ 5,6 milyon \$
1971	2.000 – 2.200	115.000.000	≈ 7,7 milyon \$
1972	2.500 – 2.800	168.000.000	≈ 11,2 milyon \$

Kaynakça:1973 Isparta İl Yıllığı ve Gülbirlik (Güneykent Gül Tarım Satış Kooperatifleri Birliği) arşiv verileri

Not:

*Dolar karşılıkları, ilgili yılların ortalama döviz kurları esas alınarak **yaklaşık** olarak hesaplanmıştır.

*Veriler; DİE istatistikleri, sektör raporları ve dönemin ihracat kayıtlarından derlenmiştir.

Tablo 4’te görüldüğü üzere, 1970–1972 döneminde gülyağı ihracatında hem miktar hem de değer açısından düzenli ve güçlü bir artış yaşanmıştır. Özellikle 1972 yılında ihracat gelirinin 11 milyon dolar seviyesini aşması, Isparta’nın bu dönemde Türkiye dış ticaretinde stratejik bir konuma ulaştığını göstermektedir.

6.Isparta Halı, Gülyağı, Sanayi ürünleri ihracat Rakamlarıyla Altın Dönem

Isparta’nın 1970-1972 yılları arasındaki ekonomik profilini özetleyen yukarıdaki veriler, bir kentin geleneksel üretim gücünü nasıl küresel bir "döviz makinesine" dönüştürdüğünün matematiksel kanıtıdır.

Tabloyu incelediğimizde, Isparta'nın sadece Türkiye'nin değil, dünyanın sayılı üretim merkezlerinden biri olduğunu görüyoruz. Üç yıl gibi kısa bir sürede halı ve gülyağı gelirlerinin iki katına yaklaşan bir hızla (%87 ve %97) artması, kentin ulusal ihracat içindeki payını nüfus ağırlığının çok üzerine çıkarmıştır. Özellikle **93.700 kişilik istihdam** verisi, kentin çalışma çağındaki nüfusunun neredeyse tamamının ihracat odaklı bir seferberliğe katıldığını; halı tezgahlarının evleri, gül bahçelerinin ise fabrikaları temsil ettiği benzersiz bir yerel kalkınma modelinin başarıya ulaştığını göstermektedir.

El halıcılığı, sağladığı devasa istihdamla kentin **sosyal refahını** tabana yayarken; gülyağı, kilogram başına düşen yüksek birim değeriyle kenti **uluslararası lüks tüketim pazarının** vazgeçilmez bir parçası haline getirmiştir.

1970 devalüasyonunun ardından gülyacı ihracatının dolar bazında tam %100 artışla 11.2 milyon dolara ulaşması, Isparta'nın küresel fiyat rekabetinde ne kadar avantajlı bir konuma geçtiğini kanıtlamaktadır.

Tezgâh sayısının 43.400'e çıkması, üretimin hane bazlı olmaktan çıkıp kentsel bir endüstriye dönüştüğünü; 2 milyon metrekaresinin üzerindeki halı üretiminin ise Avrupa pazarlarındaki "Isparta" markasını sarsılmaz kıldığını doğrulamaktadır.

7.Isparta İhracat Yapısında Halı, Gülyacı, Sanayi ve Tarımın Sektörel Dağılımı
Aşağıdaki tabloda, Isparta'nın toplam ihracatı içerisinde **halı, gülyacı, sanayi ve tarım sektörlerinin payları** birlikte gösterilmektedir. Veriler, 1970'li yılların başında kentin ihracat gelirlerinin hangi sektörler üzerinden şekillendiğini ve **döviz kazandırıcı faaliyetlerin ağırlık merkezini** ortaya koymaktadır.

Tablo 5: 1970–1972 Döneminde Isparta İhracatının Sektörel Dağılımı ve Yüzdesel Payları

Yıl	Halı İhracatı (TL)	Halı (%)	Gülyacı İhracatı (TL)	Gülyacı (%)	Diğer İhracat (TL)	Diğer (%)	Isparta Toplam İhracatı (TL)
1970	415.000.000	76,36	85.000.000	15,63	44.000.000	8,09	544.000.000
1971	560.000.000	75,88	115.000.000	15,59	63.000.000	8,54	738.000.000
1972	778.000.000	76,36	168.000.000	16,49	72.665.000	7,13	1.018.665.000

Kaynakça: DİE (TÜİK) Dış Ticaret İstatistikleri; 1973 Isparta İl Yıllığı; T.C. Ticaret Bakanlığı tarihsel raporları; Isparta Valiliği kayıtları; Isparta Ticaret ve Sanayi Odası (ITSO) arşivi ve 100. Yıl Raporu.

Bu tablo, 1970–1972 döneminde Isparta'nın ihracat yapısını **halı, gülyacı ve diğer ihracat kalemleri** itibarıyla göstermektedir. Halı ve gülyacı ihracatı toplam ihracatın ana bölümünü oluştururken, **diğer ihracat kalemleri** (tarım ürünleri, küçük ölçekli sanayi ve yerel üretim malları) daha sınırlı bir paya sahip olmakla birlikte, ihracatın çeşitlenmesine katkı sağlamıştır. Genel olarak dönem boyunca Isparta'nın ihracatı artış eğilimi göstermiştir.

Milyar Sınırının Aşılması: 1972 yılı, Isparta'nın ihracatta "psikolojik ve ekonomik sınırı" aştığı yıldır. 1 milyar TL'nin üzerindeki bu ihracat rakamı, o dönem Türkiye'nin toplam ihracatının (yaklaşık 10,5 milyar TL) yaklaşık %10'una tekabül ediyordu.

8.Altın Yıllar: 1970–1972 Döneminde Türkiye ve Isparta İhracatı

1970–1972 dönemi, Türkiye'de ihracatın yapısal olarak çeşitlendiği ve döviz gelirlerinin artış eğilimine girdiği bir süreci ifade etmektedir. Aynı dönemde Isparta, halı ve gülyacı başta olmak üzere geleneksel ürünlere dayalı ihracat performansı ile ülke geneli ihracat yapısı içinde dikkat çeken bir konuma ulaşmıştır.

1970'li yılların başında Isparta'nın Türkiye ekonomisi içindeki devasa ağırlığını, "döviz fabrikası" gibi çalışan halı ve gülyacı sektörlerinin bu başarıdaki stratejik rolünü ve kentin ulusal ihracattaki payını ortaya koyan temel veriler aşağıda sunulmuştur:

Tablo 6.1970–1972 Döneminde Türkiye ve Isparta İhracat Karşılaştırması

Yıl	Türkiye Toplam İhracatı (TL)	Isparta Toplam İhracatı (TL)	Isparta'nın Türkiye Payı (%)
1970	~6.300.000.000	544.000.000	%8,6
1971	~8.200.000.000	738.000.000	%9,0
1972	~10.500.000.000	1.018.665.000	%9,7

Kaynaklar: Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), *1970–1972 Dış Ticaret Yıllıkları*; T.C. Isparta Valiliği, *1973 Isparta İl Yıllığı*; Isparta Ticaret ve Sanayi Odası (ITSO) Arşivleri; SDÜ İİBF, *Isparta'nın İktisadi Gelişimi Üzerine Çalışmalar*; TCMB, *1970 Devalüasyonu ve Kur Politikaları Raporları*.

Tablo 6'ya göre şunları söyleyebiliriz:

8.1. Türkiye İhracatında Isparta'nın Olağanüstü Payı

Isparta'nın Türkiye toplam ihracatı içindeki payının **%8,6'dan %9,7'ye** yükselmiş olması, kent o dönemki ekonomik gücünü kanıtlamaktadır. Bugünün verileriyle kıyaslandığında bu oran çok yüksektir; zira günümüzde Isparta'nın Türkiye toplam ihracatındaki payı yaklaşık **%0,15 - %0,20** bandındadır. 1970'lerde Isparta, Türkiye'nin döviz girdisinin yaklaşık 10'da 1'ini tek başına sağlamaktaydı.

Öne Çıkan Not: Bu veriler, Isparta'nın 1972 yılında Türkiye'nin toplam döviz girdisinin yaklaşık **%10'unu** tek başına karşıladığını göstermektedir. Bu oran, günümüzde hiçbir Anadolu şehrinin (İstanbul, Kocaeli, Bursa gibi sanayi devleri hariç) tek başına ulaşamadığı tarihi bir başarıyı temsil eder.

9.Isparta tablodaki verilere göre bu dönemde Neden Bu Kadar Güçlüydü?

9.1. Türkiye İçinde Isparta'nın Konumu “Küçük İl, Büyük Etki”

Tabloya göre Türkiye'nin toplam ihracatı 1970'te yaklaşık 6,3 milyar TL iken 1972'de 10,5 milyar TL'ye yükselmiştir. Aynı dönemde Isparta'nın toplam ihracatı ise 544 milyon TL'den 1,018 milyar TL'ye çıkmıştır.

Türkiye toplam ihracatı artarken, Isparta'nın payı da

***1970:** %8,6

***1971:** %9,0

***1972:** %9,7 olarak **her yıl büyüyor.**

Başka bir ifadeyle, Türkiye'de ihraç edilen her 100 liralık ürünün neredeyse 10 lirası Isparta kaynaklıdır. Bugünün koşullarıyla kıyaslandığında bile bu oran, bir il ekonomisi için son derece yüksek ve dikkat çekicidir. Isparta, bu yıllarda bölgesel bir üretim alanı değil, **ulusal ölçekte stratejik bir ihracat merkezi** niteliği kazanmıştır.

9.2.Halı: Altın Çağda Isparta'nın Lokomotifi

Isparta ihracatının omurgasını yaklaşık **%76'lık ihracatla** halı sektörü oluşturmaktadır. Halı, Isparta'nın o dönemdeki en büyük sanayi ve döviz kaynağıdır

1970: 415 milyon TL

1971: 560 milyon TL

1972: 778 milyon TL

Toplam ihracat içindeki payı her yıl yaklaşık **%76** seviyesindedir. Bu istikrar, Isparta halıcılığının yalnızca üretim kapasitesine değil, aynı zamanda **uluslararası pazarlarda marka değeri oluşturduğuna** işaret etmektedir.

Halı sektörü, Isparta'da sadece ticari bir faaliyet değil; istihdam, zanaatkarlık, kadın emeği, kırsal gelir ve şehir kimliği üreten bütüncül bir ekonomik yapı haline gelmiştir. Halı yalnızca

ürün değil, Isparta'nın uluslararası pazarlara erişimini sağlayan dokuma sembolü aynı zamanda istihdam, döviz, marka ve şehrin kimliğidir.

9.3. Gülyağı: Tarımdan Yükselen Katma Değer

Gülyağı: İhracatın yaklaşık **%15-16'sını** temsil etmektedir. 1970'ten 1972'ye kadar gülyağı ihracatı TL bazında tam **2 katına** (%100 artış) çıkmıştır. Halıdan sonra en dikkat çekici kalem gülyağı ihracatıdır:

1970: 85 milyon TL

1971: 115 milyon TL

1972: 168 milyon TL

Bu kalemden artış oranları, 70→71: **%35** ve 71→72: **%46'dır**. Genel ihracat artışının da üzerindedir.

Kısacası Isparta tarımı sadece üretmiyor, katma değer yaratıyor. Bu dönemde Gülyağı Isparta'yı klasik tarım kentinden çıkarıp, tarım-sanayi entegrasyonu kurabilen bir ihracat şehri konumuna taşımıştır.

9.4. Diğer Ürünler ve Sessiz Çeşitlenme

“Diğer” kalemi altında toplanan ihracat:

1970: 44 milyon TL

1971: 63 milyon TL

1972: 72,6 milyon TL

Her ne kadar payı sınırlı olsa da düzenli artış göstermesi, Isparta ekonomisinin yalnızca halı ve güle sıkışmadığını, ticari ufkun yavaş yavaş genişlediğini göstermektedir. Bu eğilim, ilerleyen yıllar için sanayi ve tarımsal çeşitlenmenin altyapısının oluşmaya başladığını göstermektedir.

9.5. Bu dönemde Türkiye – Isparta'nın Büyüme Hızı

Isparta'nın toplam ihracatı 1970'te 544 Milyon TL iken, 1972'de 1 Milyar TL barajını aşmıştır. İki yıl gibi kısa bir sürede ihracat gelirlerinin **%87 oranında artması**, kentin o dönemde büyük bir ekonomik atılım içinde olduğunu **göstermektedir**.

Türkiye ile Isparta'nın performansı karşılaştırıldığında daha da anlam kazanmaktadır:

Tablo7:Türkiye ve Isparta İhracat Artış Oranlarının Karşılaştırılması

Dönem	Türkiye İhracatı Toplam Artışı (%)	Isparta İhracatı Toplam Artışı (%)
1970 → 1971	30	36
1971 → 1972	28	38

Not:

Artış oranları, bir önceki yıla göre **toplam ihracat değerlerindeki yüzdesel değişimi** ifade etmektedir.

Veriler; DİE dış ticaret istatistikleri ile il bazlı ihracat kayıtlarının karşılaştırılması yoluyla hesaplanmıştır.

Isparta ihracat artış oranlarının, her iki dönemde de Türkiye ortalamasının üzerinde seyretmesi; ilin 1970'li yılların başında **ulusal ihracat performansının üzerinde bir büyüme ivmesi** yakaladığını göstermektedir.

Tablo 7'de görüldüğü üzere, 1970–1972 döneminde Isparta ihracatındaki artış

oranları, her iki yılda da Türkiye genel ihracat artışının üzerinde gerçekleşmiş;

Türkiye 1970–71’de yaklaşık %30 büyürken, Isparta aynı dönemde yaklaşık %36 büyümüştür.

1971–72’de ise Türkiye %28 artarken, Isparta yaklaşık %38 artış sağlamıştır.

Bu durum, Isparta’nın yalnızca büyüyen ekonomiyi takip etmediğini, aksine **Türkiye ortalamasının üzerinde bir hızla koştuğunu** ortaya koymaktadır.

10.Isparta’nın Altın Çağı Yapısal Güçlü ve Zayıf Yanlarının Değerlendirmesi

Isparta’nın Altın Çağı iki yönlü okunmalıdır:

Güçlü Yanlar

- *Dünya pazarlarına entegrasyon
- *Marka üretimi (halı ve gülyağı)
- *Yüksek ihracat kapasitesi
- *Kırsal ve kentsel ekonominin birleşmesi

Kırılgan Yanlar

- *Halıya aşırı bağımlılık
- *Sanayi çeşitliliğinin sınırlı olması
- *Dış talep şoklarına açık yapı

Bu nedenle Isparta ekonomisi, yüksek hızda ilerleyen fakat motorlarının büyük kısmı tek bir sektöre bağlı bir yapıyı andırmaktadır. Küresel halı talebindeki bir daralma, bütün sistemi sarsabilecek niteliktedir.

Nitekim altın yıllar 1980’li yıllardan itibaren Isparta el halısının makineleşmeye uyum sağlayamaması ile birlikte duraklama ve gerileme dönemlerini yaşamasıyla birlikte Altın Çağ kapanmış ve Isparta bu kabuk değiştirme ile birlikte:

1970’lerin “**Altın Çağ**” fotoğrafından çıkıp,

Isparta’nın ekonomik yürüyüşünü;1980’li 1990’lı ve 2000’li yıllara göre **tarım, sanayi, ticaret ve turizm** ekseninde evrilerken yeni bir sürecin içine girmiştir.

Altın Çağ Sonrası Dönemde Yapısal Dönüşüm ve Gerileme Nedenleri

Bunun birkaç nedeni vardır:

- *Küresel halı piyasasında Asya rekabeti,
- *El emeği maliyetlerinin yükselmesi,
- *Tarımda parsel küçülmesi,
- *Sanayide büyük yatırım çekememe,
- *Lojistik kısıtlar.

1970’li yıllardan sonra Isparta, 1970’lerdeki gibi “Türkiye ihracatını sırtlayan” değil, **bölgesel ölçekte dengeli ama sınırlı büyüyen** bir yapı sergilemiş ve yeni ekonomik modeller arayışına girmeye başlamıştır.

11.Isparta Ekonomisi: 1970’lerden 2025’e Değişen Yapı

1970’li yıllarda ihracat gelirleriyle “**devletin kasaını dolduran şehir**” olarak anılan Isparta, 1980’lerden itibaren Türkiye’nin makro-ekonomik dönüşümüne paralel biçimde farklı bir ekonomik yapıya evrilmiştir. Bu süreçte kent ekonomisi, tarım ve geleneksel ihracata dayalı yapıdan uzaklaşarak **daha nitelikli, çeşitlendirilmiş ve hizmet-ağırlıklı bir üretim modeline** yönelmiştir.

Her ne kadar 1970’lerde ulaşılan yaklaşık %9’luk **ihracat payları** günümüz koşullarında tekrar edilemese de, Isparta’nın yeni ekonomik rotası “**daha az ürünle daha yüksek katma değer üretme**” hedefi etrafında şekillenmiştir. 1980’lerden 2000’li yıllara uzanan (1980-1990) - (1990-2000) ve 2000 sonrası dönemler itibarıyla ele alındığında, bu arayışlar Isparta ekonomisinin yapısal evrimini ve değişen kalkınma dinamiklerini açık biçimde ortaya koymaktadır.

11.1 1980 -1990: Geleneksellikten Arayış Dönemine Geçiş

Bu on yıl, Isparta için el halıcılığının altın çağının sona ermeye başladığı, ancak alternatiflerin henüz tam oturmadığı bir "geçiş" dönemidir.

Tarım: Gül tarımı devam ederken, elmacılıkta ilk büyük fidan dikim hamleleri başladı. Tahıl üretiminden meyveciliğe geçişin temelleri atıldı.

Sanayi: El halıcılığı makine halıcılığı (Gaziantep örneği) karşısında kan kaybetmeye başladı. Sümerhalı gibi kamu yatırımları hala ayakta idi ancak verimlilik tartışılmaya başlandı.

Ticaret: Geleneksel çarşı kültürü hakimdi. İhracat hala gül ve halı eksenindeydi.

Turizm: Turizm kavramı Isparta için henüz çok yabancıydı; sadece Eğirdir gölü çevresinde yerel hareketlilik mevcuttu.

11.2. 1990- 2000: Yapısal Dönüşüm ve Üniversite Etkisi

1992 yılında **Süleyman Demirel Üniversitesi'nin (SDÜ)** kurulması, kentin sadece eğitim değil, ekonomik kaderini de değiştirdi.

Tarım: Isparta, Türkiye'nin "Elma Bahçesi" ünvanını bu yıllarda perçinledi. Modern soğuk hava depoları yapılmaya başlandı.

Sanayi: Orman ürünleri (sunta, MDF) ve tekstil sanayii canlandı. Mermer yatakları keşfedilmeye ve ilk blok mermer ihracatları yapılmaya başlandı.

Ticaret: Üniversiteyle birlikte "**Öğrenci Ekonomisi**" doğdu. Hizmet sektörü, kafe-restoran ve konut sektörü ticaretin motoru haline geldi.

Turizm: Davraz Kayak Merkezi projesi konuşulmaya başlandı. Kentin "doğa turizmi" potansiyeli ilk kez planlara girdi.

12. 2000 ve Sonrası: Nitelik, Marka ve Teknoloji Çağı

Bu dönemde Isparta, yüksek hacimli ham ürün satışından ziyade **işlenmiş ürün, marka değeri ve teknoloji odaklı üretimin** önemini kavramıştır. Kent ekonomisi miktar yerine katma değer üretmeye yönelmiştir.

12.1. Tarımın Dönüşümü: Gül'den Aromatik Ekonomiye

2000 sonrası Isparta tarımı elma ve yaş meyvecilik ekseninde güçlenmiş; soğuk hava deposu, paketlenme ve sınıflandırma altyapısıyla ticaretle bütünleşmiştir. Isparta yaş meyve ve elma ticaretinde merkez konuma gelmiştir.

Buna karşın gül, lavanta ve tıbbi–aromatik bitkiler uzun süre ham madde düzeyinde kalmış; kozmetik, fonksiyonel gıda ve wellness sanayisine entegrasyon sınırlı olmuştur. Rosense gibi markalaşma girişimler önemli olmakla birlikte bütüncül bir "aromatik ekonomi" ekosistemi kurulamamıştır.

Tarım İçin Politika Önerileri

*Tıbbi ve aromatik bitkiler için **Aromatik İhtisas Bölgesi** kurulmalıdır.

*Gül ve lavantada **marka, tasarım ve ambalaj** destekleri artırılmalıdır.

*Kozmetik ve fonksiyonel gıda yatırımlarına özel teşvikler verilmelidir.

*Tarım, turizmle bütünleştirilerek **deneyim ekonomisine** dönüştürülmelidir.

12.2. Sanayide Arayış: Halıdan KOBİ Ekonomisine

Halı ağırlıklı yapı küresel rekabet karşısında zayıflamış; OSB'ler üzerinden gıda işleme, süt ürünleri, mermer ve orman ürünleri öne çıkmıştır. Kent, zanaattan KOBİ temelli üretim ekonomisine yönelmiştir.

Mermer ihracatı Asya pazarlarına açılmış, ancak büyük ölçekli ve yüksek teknoloji üretim sınırlı kalmıştır. Çiçekçilik OSB'nin kurulamaması sektörel sıçramayı engellemiştir.

Sanayi İçin Politika Önerileri

*OSB'lerde **ihtisaslaşma modeli** uygulanmalıdır.

***Çiçekçilik OSB** kurulmalıdır.

*KOBİ'lerin verimliliğini ve rekabet gücünü artırmak için **dijitalleşme ve otomasyon destekleri güçlendirilmelidir.**

*Üniversite–sanayi iş birliğiyle **Ar-Ge ve tasarım merkezleri** güçlendirilmelidir.

12.3. Ticaretin Dönüşümü: İhracat Kentinden Lojistik Merkeze

Isparta ticareti üretmenin yanında depolama, paketlenme ve dağıtım fonksiyonları kazanmıştır. Elma ticareti Hindistan ve Rusya pazarlarına daha profesyonel ağlarla ulaşmaktadır.

Ancak liman ve demiryolu bağlantılarının zayıflığı, ticareti karayoluna bağımlı kılarak maliyetleri artırmaktadır.

Ticaret İçin Öneriler

*Bölgesel **lojistik merkez** kurulmalıdır.

*Demiryolu ve liman entegrasyonu güçlendirilmelidir.

*Dış pazara erişim için **marka ve pazarlama ofisi** oluşturulmalıdır.

12.4. Turizm: Doğadan Deneyim Ekonomisine

Eğirdir, Davraz ve gül–lavanta alanlarıyla turizm görünür hale gelmiş, ancak tarım ve sanayile yeterince bütünleşmemiştir. Aromatik ürünler turistik deneyime dönüştürülemedi.

Turizm, yalnızca konaklama değil; ürün, marka ve deneyim ekonomisiyle birlikte ele alınmalıdır.

Turizm İçin Öneriler

*Gül ve lavanta odaklı **sağlık ve iyi yaşam turizminin** yaygınlaştırılması ve desteklenmesi gerekmektedir. (Bu konuda 3.ve 4.Bölge teşviklerinden yararlanılabilir.)

*Eğirdir–Davraz–Gölcük hattında **turizm koridorları** kurulmalıdır.

*Konaklama ve tanıtım altyapısı güçlendirilmelidir.

*Yerel ürünleri içeren **deneyim merkezleri** oluşturulmalıdır. Markalaşma çalışmaları hızlandırılmalıdır.

13. Teşvikten Stratejiye: Isparta İçin Kaybedilen Yıllar ve 2025 Sıçrama Eşiği

Isparta'nın ekonomik dönüşümünde teşvik politikaları belirleyici rol oynamaktadır. Ancak 2012 yılında yürürlüğe giren teşvik sistemi, il için beklenen yatırım ivmesini oluşturamamış ve sanayi gelişiminde önemli bir zaman kaybına yol açmıştır. Bu dönemde Isparta, büyüme dalgasını yakalayamamış; potansiyeli yüksek sektörler yeterince desteklenememiştir.

Özellikle büyük ölçekli yatırımların çekilememesi, çiçekçilik, kozmetik ve tıbbi aromatik bitkiler gibi Isparta'nın doğal üstünlük alanlarının geri planda kalmasına neden olmuştur.

Organize Sanayi Bölgeleri ise ihtisaslaşma sürecine girememiş, üretimde katma değer yerine hacim odaklı bir yapı oluşmuştur. Sonuç olarak Isparta, ulusal sanayi dönüşüm sürecinde hız kaybetmiştir.

Bugün ise 2025 teşvikleri, Isparta açısından yalnızca bir destek paketi değil, yeni bir kalkınma eşiği anlamına gelmektedir. Bu teşviklerin tarım, sanayi, turizm ve lojistiği birlikte ele alan bütüncül bir stratejiyle uygulanması halinde il ekonomisi yeniden yüksek katma değerli üretim rotasına girebilir.

Kozmetik sanayi, tıbbi ve aromatik bitkiler, tarımsal işleme, turizm entegrasyonu ve lojistik altyapının eş zamanlı geliştirilmesi; Isparta'yı sadece üretim yapan değil, marka üreten bir merkez haline getirecektir.

Isparta'nın geleceği tonajda değil; markada, tasarımda, teknolojiye ve deneyimde saklıdır. "Altın Çağ" geçmişte kalmış bir başarı değil, doğru teşvik mimarisiyle yeniden inşa edilebilecek bir kalkınma modelidir.

14. Sonuç: Altın Çağ'dan 2025'li Yıllara Stratejik Geleceğe...

Isparta'nın ekonomik hikâyesi; halı tezgâhlarından gül bahçelerine, soğuk hava depolarından kayak pistlerine uzanan uzun bir dönüşüm yolculuğudur. Kent, dönemsel olarak güçlü üretim kabiliyetleri geliştirmiş; ancak bu potansiyel her zaman bütüncül ve planlı biçimde değerlendirilememiştir.

Çiçekçilik OSB'nin kurulamaması, Gül Vadisi'nin hayata geçirilememesi, kozmetik ve aromatik sanayinin gecikmesi ve teşviklerde yaşanan kayıplar, Isparta'nın sığrama kapasitesini sınırlayan temel unsurlar olmuştur.

Bugün ise Isparta'nın önünde yeni bir eşik bulunmaktadır. Tarımı sanayiyle, sanayiye turizmle, turizmi markayla buluşturabilen bir Isparta; "Altın Çağ"ı yalnızca bir nostalji değil, yeniden üretilebilir bir kalkınma modeli haline getirebilir. Gelecek, geçmişi tekrar etmekle değil; **katma değer, marka, teknoloji ve deneyim odaklı bir vizyon** kurmakla şekillenecektir.

Sonuç

Bu çalışma, Isparta ekonomisini tekil bir "Altın Dönem" anlatısına indirgmeden; değişen üretim koşulları, rekabet dinamikleri ve politika tercihleri çerçevesinde ele almıştır. Kent, geçmişte Türkiye ihracatında yüksek paylara sahip olduğu dönemleri geride bırakmış olsa da, bugün elma, gül ve mermer gibi stratejik ürünlerde sahip olduğu kalite, marka potansiyeli ve küresel kullanım alanlarıyla değer temelli bir üretim merkezine dönüşme imkânını korumaktadır.

Bu bağlamda Isparta'nın temel meselesi, tonaj ve hacim odaklı üretim anlayışından uzaklaşarak markalaşma ve katma değer eksenli bir yapıyı kurumsallaştırabilmesi olacaktır.

1990'li yıllardan itibaren halı ve gülyağı ağırlıklı ihracat yapısından çıkarak tarım, sanayi, ticaret ve turizmin birlikte geliştiği karma bir ekonomik yapıya evrilme çabası, kentin uyum kapasitesini göstermektedir. Ancak bu dönüşüm süreci her zaman planlı ve bütüncül bir şekilde yürütülememiş; bazı sektörlerde zamanlama hataları ve koordinasyon eksikliği nedeniyle önemli fırsat kayıpları yaşanmıştır. Dolayısıyla **Isparta ekonomisinin geleceği, yalnızca geçmişteki başarıların hatırlanmasıyla değil; yapılamayanların, kaçırılan imkânların ve geciken stratejik adımların eleştirel bir muhasebesiyle şekillenmelidir.**

Bu nedenle;

Isparta'nın gelecek hikâyesi yalnızca "ne yapıldı" sorusuyla değil; "ne yapılamadı, nerede zaman kaybedildi ve şimdi ne yapılmalı" sorularıyla ele alınmalıdır.

KAYNAKÇA

1.Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) / TÜİK

Türkiye Dış Ticaret Yıllıkları (1970–1973).

Ankara: DİE Yayınları.

(Türkiye geneli ihracat, halı ve tarımsal ürün ihracat istatistikleri.)

2.T.C. Isparta Valiliği

1973 Isparta İl Yıllığı.

Isparta: Valilik Yayınları.

(İlin sanayi, ticaret, istihdam, tezgâh sayıları ve üretim kapasitesi verileri.)

3.Isparta Ticaret ve Sanayi Odası (ITSO)

Tarihsel Ticaret Sicil Kayıtları ve Ekonomik Durum Raporları (1968–1975).

Isparta: ITSO Arşivleri.

(Halı, gül ürünleri, sanayi tesisleri ve ihracat kayıtları.)

4.Gülbirlik (Güneykent Gül Tarım Satış Kooperatifleri Birliği)

Gülyağı Üretim ve İhracat Arşiv Kayıtları.

Isparta.

(1970–1972 gülyağı üretim miktarı ve ihracat değerleri.)

5.Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB)

1970 Devalüasyonu ve Kur Politikaları Raporları.

Ankara: TCMB Yayınları.

(10 Ağustos 1970 devalüasyonu ve ihracata etkileri.)

6.Süleyman Demirel Üniversitesi (SDÜ), İİBF Yayınları

Kodaman, B. ve çeşitli yazarlar.

Isparta'nın İktisadi Gelişimi Üzerine Çalışmalar.

Isparta: SDÜ Yayınları.

(Tek kutuplu büyüme, sektörel uzmanlaşma ve bölgesel kalkınma analizleri.)

7.T.C. Ticaret Bakanlığı

Türkiye İhracatının Tarihsel Gelişimi Raporları.

Ankara.

(Sektörel ihracat yapısı ve dönemsel karşılaştırmalar.)

8.Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Genel Nüfus Sayımları (1970, 1975).

Ankara: TÜİK Yayınları.

(Türkiye ve Isparta nüfus verileri.)

9.DPT / Kalkınma Bakanlığı (Eski Yayınlar)

Bölgesel Kalkınma ve Sanayi Yapısı Raporları.

Ankara.

(1970'ler sanayi ve tarım politikaları çerçevesi.)

10.Akademik Literatür ve Bölgesel İktisat Çalışmaları

Isparta Halıcılığı ve Bölgesel Kalkınma Üzerine Makaleler

Türkiye'de Tarım-Sanayi Entegrasyonu Çalışmaları

El Sanatlarının İhracata Etkisi Araştırmaları